

Azərbaycanın müstəqilliyi əbədidir, dönməzdir

1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi bərpa olundu. Həmin gün respublika parlamenti - Ali Sovet "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı"nı qəbul etdi.

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini elan etməsi Sovet İttifaqının çöküşü və "soyuq müharibə"nin sona çatması kimi global geosiyasi proseslər fonunda baş verirdi. Nəhəng imperiyanın iflası müttəfiq respublikaların hamısı üçün müstəqil dövlətçiliyin yolunu açmışdı. Bununla belə, ölkəmiz üçün müstəqilliyə qovuşmaq göydəndüşmə olay deyildi. Azərbaycan xalqı illər uzununu istiqlal ideyasını özündə yaşatmışdı. 1918-1920-ci illərdəki Xalq Cümhuriyyəti bu ideyanın gerçəkləşdiyi qısa, amma tarixi əhəmiyyətli zaman kəsiyi idi. 71 illik sovet rejimi də müstəqillik arzularını tamamilə tükəndirə bilməmişdi. Odur ki, XX əsrin 80-ci illərinin sonunda başlanan tarixi-siyasi proseslərdə Azərbaycan xalqının istiqlala bağlılığı, müstəqil dövlətçiliyə sahib olmaq hissələri digər müttəfiq respublikalara nisbətən daha impulsiv və bariz şəkildə özünü göstərirdi.

Dövlət müstəqilliyi yolunda mücadilə faktiki olaraq 1988-ci ilin xalq hərəkatı ilə başlasa da, bu istiqamətdə həlledici proseslər 1990-1991-ci illərdə cərəyan etdi. Qanlı Yanvar hadisələrindən sonra xalqı ilə bir olmaq, onun azadlıq və suverenlik arzularının gerçəkləşməsində iştirak etmək istəyən ulu öndər Heydər Əliyev Moskvadan Azərbaycana qayıtmış və Azərbaycan SSR Ali Sovetinə və Naxçıvan Ali Məclisinə deputat seçilmişdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin sədrliyi ilə 1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan Ali Məclisində muxtar respublikanın adından "sovet sosialist" sözlərinin götürülməsi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli, aypara və səkkizguşəli ulduz nişanlı bayrağının dövlət bayrağı kimi qəbul edilməsi və bu barədə Azərbaycan parlamenti qarşısında qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında məsələ qaldırılması haqqında tarixi qərarlar qəbul edildi.

Naxçıvanda həyata keçirilən demokratik tədbirlər bütün Azərbaycana nümunə olmuşdu. 1991-ci il fevralın 5-də Azərbaycan SSR Ali Sovetin sessiyası demokratik qüvvələrin tələbi ilə bir sıra tarixi qərarlar qəbul etdi. Dövlətin adı dəyişdirilərək "Azərbaycan Respublikası" adlandırıldı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağı dövlət bayrağı kimi təsdiq olundu.

Ulu öndər imperiyanın qorunub saxlanmasına çalışan qüvvələrə, ilk növbədə Kommunist Partiyasına və sovet dövlətinə etirazını bildirdi. 1991-ci il iyulun 19-da Kommunist Partiyası sıralarını tərk edən Heydər Əliyev Azərbaycanın rəhbərliyini xalqın haqlı tələblərinə biganə qalmayaraq Kommunist Partiyasının totalitar idarəçiliyinə son qoymağa çağırırdı.

1991-ci il avqustun 26-dan Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində Azərbaycan Kommunist Partiyasının fəaliyyəti dayandırıldı, onun bütün strukturları ləğv edildi.

Ali Sovetin xalqın tələbi ilə çağırılmış növbədənəkar sessiyası 1991-ci il avqustun 30-da Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında bəyannamə qəbul etdi. Bəyannamədə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin BMT-nin nizamnaməsində, digər beynəlxalq hüquq aktlarında və konvensiyalarda təsbit edilmiş prinsiplərə müvafiq surətdə tanınması üçün dünya dövlətlərinə çağırış da yer almışdı. Ali Sovetin 1991-ci il 30 avqust tarixli iclasında bəyannamə ilə yanaşı, "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında" Konstitusiyaya Aktının layihəsini iki həftə müddətində hazırlamaq barədə qərar qəbul edildi. Lakin respublika rəhbərliyi bu prosesi iki aya yaxın ləngitdi. Bu müddət ərzində SSRİ-nin əksər müttəfiq respublikaları, o cümlədən Gürcüstan, Moldova, Qırğızıstan, Özbəkistan, Tacikistan dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya aktı və ya qanun qəbul etdilər. Nəhayət, 1991-ci il oktyabrın 18-də Ali Sovetin sessiyasında tarixi sənəd qəbul edildi. Səsvermədə Ali Sovetin 360 deputatından 258-i iştirak etmişdi. Adbaad səsvermədə "Dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı" yekdilliklə qəbul olundu.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini birinci olaraq qardaş Türkiyə Cümhuriyyəti tanıdı. Dekabrın 3-də Ali Sovet Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin tanınması xahişi ilə BMT-yə və dünya dövlətlərinə müraciət etdi. Dekabrın

8-də Belovejskdə SSRİ-nin fəaliyyətinə xitam verildəndən sonra beynəlxalq təşkilatlar və dünya dövlətləri digər müttəfiq respublikalar kimi, Azərbaycanın da müstəqilliyini tanımağa başladılar. Dekabrın 11-də müstəqilliyimizi tanıyan 2-ci ölkə isə Rumıniya oldu. Dekabrın 13-də Pakistan analoji bəyanat verdi.

Nəhayət, dekabrın 29-da Konstitusiyaya Aktı ümumxalq səsverməsinə çıxarıldı və 95 faiz seçicinin iştirak etdiyi referendum müstəqillik aktını rəsmiləşdirdi. Beləliklə, Azərbaycan Respublikası 1992-ci ilə müstəqil dövlət kimi qədəm qoydu. Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin 1992-ci ilin yanvarında yaydığı məlumata görə, dünyanın 50 dövləti Azərbaycan Respublikasını rəsmən tanımışdı. İrəlində müstəqilliyin mürəkkəb, keşməkeşli illəri dururdu...

Azərbaycan özünün müstəqilliyinin ilk illərindən yeni geosiyasi vəziyyətin dikte etdiyi ciddi siyasi, iqtisadi, sosial və idarəçilik problemləri ilə qarşılaşmalı oldu. Ermənistanın hərbi təcavüzünün nəticəsi kimi ortaya çıxan Dağlıq Qarabağ problemi və iqtisadi tənəzzül, hüquqi qeyri-müəyyənlik, siyasi təlatümlər, zorakılıqlarla müşayiət olunan hakimiyyət ambisiyaları dövlət həyatını, cəmiyyəti idarəolunmaz vəziyyətə gətirmişdi.

1993-cü ilə qədər Azərbaycanın bir dövlət kimi mövcudluğu şübhə altına düşmüşdü. Özbaşınalıq şəraiti yaranmışdı, problemlər baş alıb gedirdi, həmin problemləri aradan qaldıra biləcək yeganə qüvvə isə yalnız Heydər Əliyev şəxsiyyəti ola bilərdi. Ölkəni gürünməmiş bələlardan xilas etmək üçün lazım olan enerji, müdriklik yalnız bu nadir insanda var idi, ümidlər yalnız ona idi. Çünki xalq hələ 1969-cu ildə hakimiyyətə gələndən sonra Heydər Əliyevin necə böyük işlər gördüyünün şahidi idi. Ona görə də xalq ayağa qalxdı və əldən getməkdə olan müstəqilliyin nıcatını ancaq böyük şəxsiyyət və siyasətçi Heydər Əlirza oğlu Əliyevdə görərək onu təkidlə Bakıya dəvət etdi. Xalqın çağırışına heç vaxt biganə qalmayan ulu öndərimiz 1993-cü il iyunun 9-da Naxçıvandan Bakıya gəldi və iyunun 15-də Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin sessiyasında Ali Sovetin sədri seçildi və həmin tarixi iclasda xalq qarşısında bəyan etdi: "Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyəti olan Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini qorumağı, möhkəmləndirməyi, inkişaf etdirməyi özüm üçün ən əsas vəzifələrdən biri hesab edirəm...Heç kəsin şübhəsi olmasın ki, ömrümün bundan sonrakı hissəsini hələ də olursa-olsun, yalnız və yalnız Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlət kimi inkişaf etdirilməsinə həsr edəcəyəm...".

Belə bir gərgin, çətin məqamda yalnız Heydər Əliyev təkəkkürü, uzaqqövrənliyi, siyaseti yeganə düzgün qərar verməyə qadir idi.

Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi təxiresalınmaz tədbirlərin nəticəsi kimi, bir tərəfdən, milli ordunun formalaşdırılması, torpaqlarımızın müdafiə olunması ilə bağlı mühüm addımlar atıldı, digər tərəfdən, cəbhə xəttində vəziyyəti sabitləşdirmək üçün bütün siyasi və diplomatik vasitələr işə salındı, nəhayət, 1994-cü ilin mayında atəşkəs əldə edildi. Cəmiyyət nəfəsini dərmək üçün fürsət əldə etdi, dərin böhrandan çıxmaq, həyatın bütün sahələrində köklü islahatlara başlamaq, davamlı inkişaf yoluna çıxmaq üçün müqəddəm şərtlər yarandı.

Şübhəsiz, yeni müstəqil dövlətin həyatında ən əlamətdar hadisələrdən biri 1994-cü ilin sentyabrında xarici neft şirkətlərinin iştirakı ilə ilk neft müqaviləsinin - "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması idi. Bu sənəd asan başa gəlmədi. Azərbaycan iri regional qüvvələrin ciddi təzyiqləri ilə üzleşdi. Həmin qüvvələr müqavilənin reallaşması, eləcə də sonralar Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin inşasının qarşısını almaq üçün hər vasitədə istifadə etdilər. Amma Heydər Əliyevin rəhbərlik etdiyi Azərbaycan dövləti bu maneələri məharətlə aradan qaldırdı və nəticə etibarilə Xəzər hövzəsində gərginliyə son qoyuldu, əməkdaşlıq mühiti yarandı. Milli iqtisadiyyatın lokomotivi olan neft sənayesi müstəqil ölkə üçün böyük perspektivlər vəd edirdi. Ulu öndərin müəllifi olduğu milli neft strategiyası sonrakı illərdə böyük uğurla həyata keçirildi və bütövlükdə iqtisadiyyatın dirçəlməsinə, ölkənin müstəqilliyinin möhkəmlənməsinə, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasına, dövlətin beynəlxalq aləmdə, ilk növbədə Avropada nüfuzunun artmasına zəmin yaratdı.

Əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş siyasi və iqtisadi strategiyanın onun layiqli siyasi varisi, ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsi Azərbaycanın beynəlxalq aləmə inteqrasiyasını daha da sürətləndirib, ölkəmizin iqtisadi qüdrətini, gücünü artırıb. Ölkə rəhbərinin həyata keçirdiyi sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası Azərbaycanı dünyanın ən dinamik tərəqqi edən dövlətləri

sırasına çıxarmışdır.

Ötən illər ərzində infrastrukturun yenidən qurulması və inkişafı, səhiyyə və təhsil müəssisələrinin tikintisi, əhalinin sosial vəziyyətinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu dövrdə Azərbaycanın öz iqtisadiyyatını sadəcə neft amili üzərində qurmadığı, əldə olunmuş uğurlu nəticələrdə qeyri-neft sektorunun da mühüm paya malik olduğu təsdiqlənmişdir. İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, sahibkarlığın inkişafı, investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması nəticəsində ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun dinamik inkişafı davam etmişdir.

Yeni keyfiyyət mərhələsinə qədəm qoymuş və özündə modernləşdirmə və rifah amillərini birləşdirən Azərbaycanın inkişaf strategiyası nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən də yüksək qiymətləndirilir.

İyirmi dörd illik müstəqillik yolunda inamla, qətiyyətlə irəliləyən ölkəmiz artıq dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri sırasına qoşulmaq əzmindədir. SSRİ-nin süqutundan sonra müstəqillik əldə etmiş digər respublikalarla müqayisədə Azərbaycan sürətlə inkişaf edib, bəzi sahələr üzrə təkə regionda deyil, dünyada öncül yerlərdədir. Bu uğurlar ilə daha da artır, əhəmiyyətli islahatlar aparılır və ölkəmiz iqtisadiyyatın inkişaf tempinə görə dünyada lider dövlətə çevirilir.

Prezident İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərliyinin ən parlaq nəticəsi ondan ibarətdir ki, bu gün Azərbaycan, sözün əsl mənasında, tam müstəqil siyaset yürüdən ölkədir. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin öz siyasi dəst-xətti, dövlətçilik siması, inkişaf yolu vardır. Ölkə iqtidarının milli maraqlara əsaslanan siyasəti, iqtisadi inkişaf və demokratikləşdirmə, hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində ardıcıl və məqsədyönlü fəaliyyəti də məhz milli müstəqilliyin praktik olaraq gerçəkləşdirilməsini təmin etmişdir.

Ulu öndər milli dövlətçilik ideologiyasının müəllifidir. Heydər Əliyev siyasi kursundan kənarında Azərbaycan dövlətçiliyi yoxdur və ola da bilməz. Memarı və qurucusu Heydər Əliyev olan müstəqil dövlətimiz bu böyük şəxsiyyətin Azərbaycan xalqına ən böyük töhfəsidir. Ulu öndərin şah əsəri olan Müstəqil Azərbaycanı qoruyub yaşatmaq isə onun hər bir vətəndaşının borcudur.

Zeynal NOVRUZOV,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar Mühəndisi.